

Izabela Kapera

Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Pasierbcu

Pasierbiec to niewielka góraska miejscowość położona w województwie małopolskim, w gminie Limanowa. Pierwsze wzmianki o niej pochodzą z drugiej połowy XV w. Późniejsza historia Pasierbca jest związana z sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia i sięga 1822 r. Wówczas to Jan Matras ufundował we wsi kapliczkę ku czci Maryi. Miejscowość pod koniec XIX w. liczyła 51 domostw i ok. 400 mieszkańców¹. Przez lata liczba ludności nie zwiększała się znacząco. Powodem były wojny, choroby, niedostatek, a w związku z nim wyjazdy za granicę. Obecnie zameldowanych jest tu 517 osób (stan we wrześniu 2004). Jednak na co dzień ludzi jest tu znacznie więcej, gdyż przybywa wielu pielgrzymów pragnących oddać cześć Pasierbieckiej Pani.

1. Geneza kultu

Początki sanktuarium sięgają 1822 r., kiedy to Jan Matras w podziękowaniu Matce Bożej za cudowne ocalenie, jakiego doznał w 1793 r. w bitwie pod Rastatt podczas wojny austriacko-francuskiej, wybudował i wyposażył kapliczkę. *„Inwentarz kaplicy, który sprawił fundator tejże był następujący: obraz do ołtarza przedstawiający N.M.P. Pocieszenia, który fundator dał wymalować na płótnie jakimś bliżej nieznanemu artyście w Gorlicach; sprawił również sygnaturkę, mszał, kielich i puszkę, a kaplicę obwiał murem, w którym umieścił sprawione przez siebie stacje Męki Pana Jezusa”*². Po śmierci Jana Matrasa opiekę nad kaplicą sprawowała rodzina oraz mieszkańcy gminy. Przez kolejne lata wygląd kapliczki zmieniał się, głównie dzięki jej przebudowom i rozbudowom. Pod koniec XIX w. nad kaplicą wybudowano wieżę, w której umieszczono dzwon – podziękowanie Antoniego Grzywacza Matce Najświętszej za otrzymane łaski.

Przez długie lata (niemal do końca drugiej wojny światowej) nie było w Pasierbcu na stałe rezydującego księdza, a parafię utworzono dopiero w 1958 r. Pierwszy z proboszczów ks. Władysław Ryś skutecznie zabiegał o elektryfikację wsi i budowę bitej drogi z Łososiny Górnej, która to znacznie zwiększyła dostępność komunikacyjną miejscowości. Dynamicznie rozwijający się kult *Pasierbieckiej Pani* sprawił, że

pojawiła się konieczność wzniesienia we wsi większego kościoła. Budowę rozpoczął w 1973 r. ks. Michał Korzeń, za jego kadencji powstała też plebania. Poświęcenie nowej świątyni miało miejsce dziesięć lat później. Projekt architektoniczny budowli sporządził Zbigniew Zjawień, a plan ołtarza w jej wnętrzu Wincenty Kućma.

Główne miejsce w świątyni zajmuje, wykonany na płótnie, obraz Matki Bożej Pocieszenia. Dzieło ma wymiary 90x72 cm i przedstawia centralnie umieszczoną Matkę Bożą, za Nią Boga Ojca i po bokach obu postaci aniołów. Matka Brzemien- na stoi na kuli ziemskiej, depcze głowę węża. Na dole widnieje szarfa z napisem „*Matko Pocieszenia wspomóż nas grzesznych*”. Obraz ten początkowo mieścił się w kapliczce, skąd został uroczystie przeniesiony do nowego kościoła 21 maja 1983 r. Dziesięć lat później – 28 sierpnia 1993 r. w Pasierbcu odbyła się koronacja wizerunku Matki Bożej. Dokonał jej koronami papieskimi ks. abp. Józef Życiński.

W nowoczesnym wnętrzu świątyni zwracają uwagę witraże prezentujące wydarzenia związane z historią sanktuarium: ocalenie Jana Matrasy, przeniesienie obrazu z kaplicy i jego koronację; a także te przedstawiające Zmartwychwstanie Pana Jezusa i Sąd Ostateczny.

Sanktuarium ciągle się zmienia. Wokół kościoła powstaje droga krzyżowa złożona z odlanych z brązu, dwumetrowych figur Chrystusa. Przy czwartej stacji – „Spotkanie Matki z Synem”, ufundowanej przez ks. arcybiskupa Józefa Życińskiego, wmurowana została urna z prochami Polaków poległych na syberyjskiej ziemi³. Pozostałe stacje oznaczono kamieniami z namalowanym białą farbą numerem i znakiem krzyża.

Wspomniany uprzednio Wincenty Kućma zaprojektował również Grotę Ocalenia. Wykorzystuje ona naturalne ukształtowanie terenu, a w szczególności niszę, jaka powstała po powodzi w 1997 r. Brzegi grotty zostały wyłożone kamieniem, w środku znajduje się rzeźba Matki Bożej i rannego żołnierza. Na pamiątkę cudownego ocalenia Jana Matrasy złożono tu także urnę z ziemią pochodzącą z terenu Niemiec, gdzie toczyły się walki podczas wojny austriacko-francuskiej. Poświęcenie grotty miało miejsce w 2001 r.

W sanktuarium codziennie odprawiane są Msze św. Poza tym, w tygodniu wierni mogą uczestniczyć w następujących nabożeństwach: różańcu, drodze krzyżowej, nowennie do Matki Bożej, a w soboty – od maja do września – w drózkach maryjnych. Te ostatnie celebrowane są z orkiestrą, śpiewem i procesją na zewnątrz świątyni, gdzie znajdują się drewniane kapliczki z płaskorzeźbami przedstawiającymi sceny biblijne.

W Pasierbcu w ciągu roku wierni biorą udział w trzech odpustach z okazji:

- Zesłania Ducha Świętego i święta Matki Kościoła (obchodzony od 1983 r.),
- święta Matki Bożej Pocieszenia (ostatnia sobota i niedziela sierpnia) – z tradycją sięgającą 1824 r.;
- święta Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, w dniu 8 grudnia (obchodzony od 1954 r.).

Przed sierpniowym odpustem w sanktuarium wydawany jest plakat informujący o przebiegu uroczystości. Rozpoczynają się one tydzień wcześniej. Wówczas codziennie odprawia się: różaniec, mszę św. i nowennę, po których wierni uczestniczą w drózkach maryjnych. Są też specjalne nabożeństwa dla chorych, za powołanych do służby Bożej i z udziałem Wspólnot Apostolskich. Natomiast w sobotę modlitwy trwają od różańca odprawianego o godz. 17.00 do Mszy św. o północy i dalej do uroczystej sumy w niedzielę.

W sąsiedztwie kościoła znajduje się plebania i dom rekolekcyjny, gdzie odbywają się rekolekcje, dni skupienia, liczne sympozja, czy też zjazdy naukowców – jak na przykład w 1997 r. spotkanie matematyków i filozofów z okazji trzechsetnej rocznicy wydania dzieł Newtona. Od 1991 r. w Pasierbcu przebywają siostry ze zgromadzenia św. Jana Chrzciciela z Rzymu.

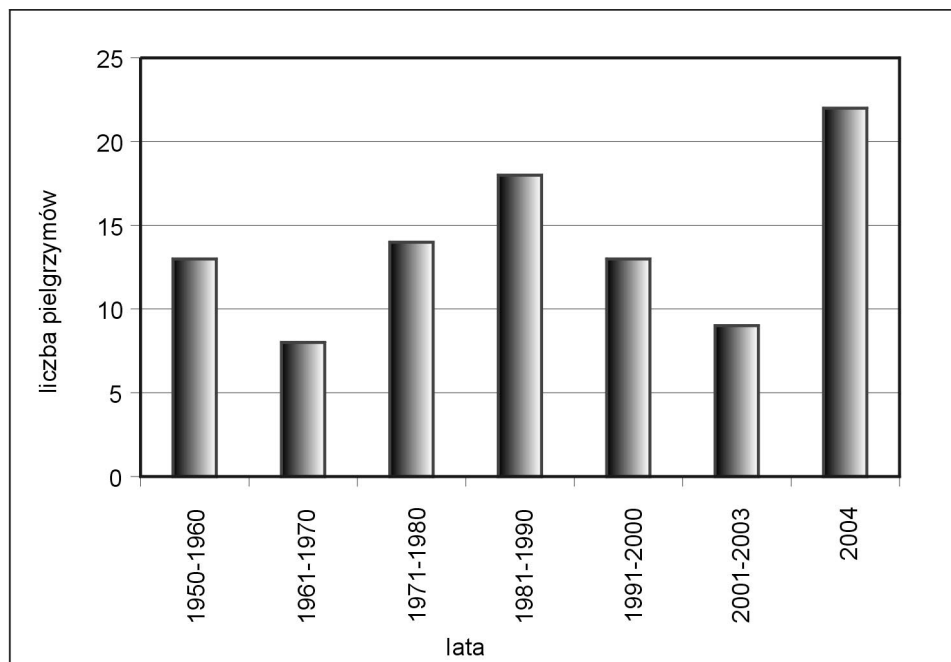
Dynamicznie rozwijający się kult maryjny potwierdzają nie tylko rzesze pielgrzymów, ale także ustawicznie powstające pieśni, a w przydrożnych kapliczkach kopie obrazu *Pasierbieckiej Pani*. Prezentacja Matki Pocieszenia miała miejsce w kalendarzu katolickim *Madonny Polskie* z 2004 r. Poza tym, w sanktuarium wydawane są obrazki z Jej wizerunkiem i liczne inne pamiątki. W połowie lat 60. XX w. odbyła się wędrowna kopia obrazu po okolicznych wsiach. Wizerunek nawiedził głównie parafie: Łososinę Górną i Nowe Rybie oraz częściowo Tymbark i Laskową.

2. Analiza ruchu pielgrzymkowego

Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Pasierbcu niemal od początku powstania przyciągało pielgrzymów. Dziewiętnastowieczna kapliczka sama stanowi rodzaj wotum, jest podziękowaniem za cudowne ocalenie Jana Matrasa. Później za otrzymane łaski wierni wyrażali wdzięczność w różny sposób – jedni, jak Antoni Grzywacz, sprawili dzwon, inni wota w postaci serc. Umieszczone są one wokół obrazu, ołtarza i na bocznych filarach w kościele. Obecnie pątnicy częściej zostawiają różańce lub składają ofiary pieniężne. Z datków budowane są kolejne stacje drogi krzyżowej. Informacje o łaskach doznanych w Pasierbcu do połowy XX w. przekazywane były ustnie. *Księgę łask* zaprowadzono w 1951 r. „Od 1951 do 1976 roku (do kwietnia) zgłoszono w kancelarii rządcy kościoła w Pasierbcu ponad 250 podziękowań za specjalne łaski uzyskane za wstawiennictwem Matki Bożej Pocieszenia, czczonej w obrazie w Pasierbcu⁴. Podziękowania te dotyczyły głównie cudownych uzdrowień. Od kilkudziesięciu lat w sanktuarium panuje zwyczaj składania kartek z prośbami i podziękowaniami do specjalnej skrzynki w kościele. Kartki te odczytuje się podczas nowenny do Matki Bożej. Na podstawie wymienianych nazw miejscowości można próbować określić zasięg kultu Matki Bożej Pocieszenia. Wzrost ilości kartek przypada na lata 1961-1975. W tym czasie było ich 2504⁵. Do najczęściej pojawiających się miejsc należą Pasierbiec i okoliczne wsie (Łososina Górna, Kisielówka, Młynne, Kamionna, Rupniów, Rybie Nowe), ale świątynię odwiedzają też pątnicy z Krakowa Sandomierza, Bielska-Białej, Rzeszowa, Szczecina czy Wrocławia.

Pierwsze wzmianki o pielgrzymkach grupowych do Pasierbca pojawiły się po niespełna pięćdziesięciu latach od powstania kaplicy. Wierni uczestniczący w procesji przyszli w dzień nieodpustowy z parafii Łososina Górna i Rybie Nowe. Kolejne informacje o pielgrzymkach przez długie lata dotyczą mieszkańców właśnie tych dwóch wsi i okolic. Również w czasach obecnych wyjątkowo dużo wiernych przybywa z odległości do 5 km, szczególnie chętnie na odpusty. Według danych zaczerpniętych z opracowania J. Dudziaka⁶ liczba osób na głównej mszy odpustowej w sierpniu kształtowała się następująco: 1963 r. – 8 tys., 1965-10 tys., 1969 – 3 tys., 1973 – 12 tys. Na odpuszc zimowym, w ciągu całego dnia, szacuje on liczbę wiernych na poziomie od 1,5 tys. w początkowym okresie obchodzenia odpustu, a więc w latach 50., do 13-15 tys. obecnie⁷.

Z badań własnych autorki, przeprowadzonych podczas odpustu sierpniowego w 2004 r., wynika, że w grupie osób pielgrzymujących do Pasierbca najwięcej było wiernych w wieku 40-59 lat (36%), następnie, niemal równo – w przedziale między 19-29 lat i powyżej 60 lat (łącznie 46 %). Najmniejszą grupę stanowili pątnicy między 30 a 39 rokiem życia (13%) i poniżej 18 lat (5%). Spośród udzielonych od-

Ryc. 1.

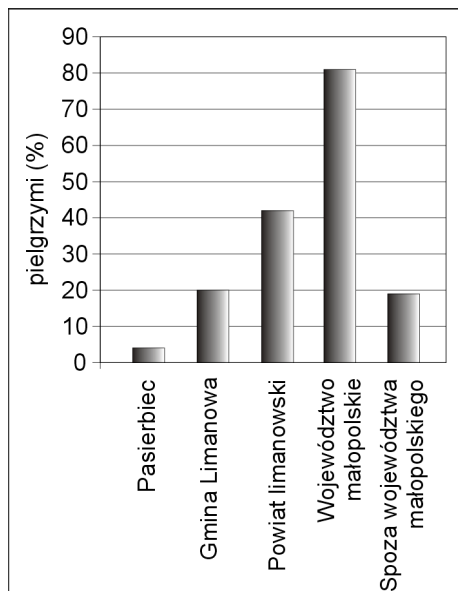
Rozpoczęcie pielgrzymowania do Pasierbca w odpowiedziach respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet

powiedzi na pytanie dotyczące zawodu najczęściej respondentów (21%) uczyli się lub studiowali, 15% stanowili renciści i emeryci, 10% rolnicy lub ogrodnicy. Sporo było też ekonomistów, nauczycieli, mechaników.

Ankietowane osoby zazwyczaj deklarowały wykształcenie średnie (62% respondentów). Wiernych z wyższym wykształceniem było niemal tyle samo, co z podstawowym – co 14-15 osoba. Pozostali posiadali kwalifikacje zawodowe. Wśród osób przybywających na odpust do Pasierbca zdecydowanie dominowali pielgrzymi zmotoryzowani. Ci najczęściej przyjechali samochodem (60% respondentów). Tylko 17 na 100 ankietowanych przyszło do kościoła pieszo. Nieco ponad 20% pierwszy raz uczestniczyło w pielgrzymce do sanktuarium. Dla 35% wiernych była to wizyta mieszcząca się w przedziale między drugim, a dziesiątym razem. Poza wcześniej wspomnianą grupą osób pierwszy raz odwiedzających Pasierbiec, najczęściej wiernych rozpoczęło tu pielgrzymowanie w latach 1981-1990. Połowa ankietowanych co roku uczestniczy w pielgrzymce do sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia, głównie jednak przychodzą oni na odpust sierpniowy. Tylko 10% wiernych uczestniczy we wszystkich uroczystościach odpustowych obchodzonych w sanktuarium. Udający się do Pasierbca równie chętnie uczestniczą w pielgrzymkach do innych sanktuariów (ponad 75% ankietowanych). Najczęściej odwiedzają: Częstochowę (56%), pobliską Limanową (27%), Licheń (22%), Kalwarię Zebrzydowską (15%). Do sanktuariów zagranicznych wyjeżdżało niespełna 10% respondentów. Niemal 80% przybywających do Pasierbca deklarowało, że w ich rodzinach istnieje tradycja pielgrzymowania.

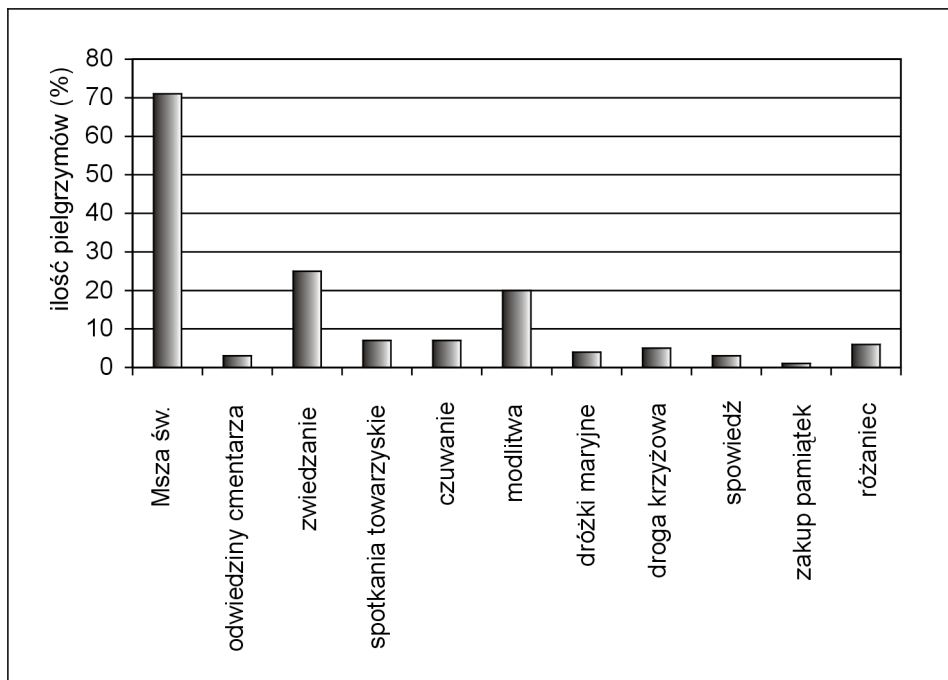
Wierni, którzy podczas sierpniowych uroczystości odpustowych byli w sanktuarium najczęściej uczestniczyli we Mszy św. W związku jednak z dużą ilością innych nabożeństw, tak w trakcie trwania odpustu jak i w tygodniu poprzedzającym, tylko część z nich brała udział w drózkach maryjnych czy w drodze krzyżowej. Sporo osób (25%) poza udziałem w uroczystościach zwiedzało sanktuarium i okolice (ryc. 3). Wyjątkowo chętnie wierni odpowiadali na pytanie „Czym jest dla Pani, Pana pielgrzymka?” zawarte w kwestionariuszu ankietowym. Zestawienie najczęściej pojawiających się odpowiedzi prezentuje tab. 1. Dla większości pielgrzymka to przeżycie

Ryc. 2.

Zasięg pielgrzymek do Pasierbca (2004 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet

Ryc. 3.
Program pobytu w Pasierbca

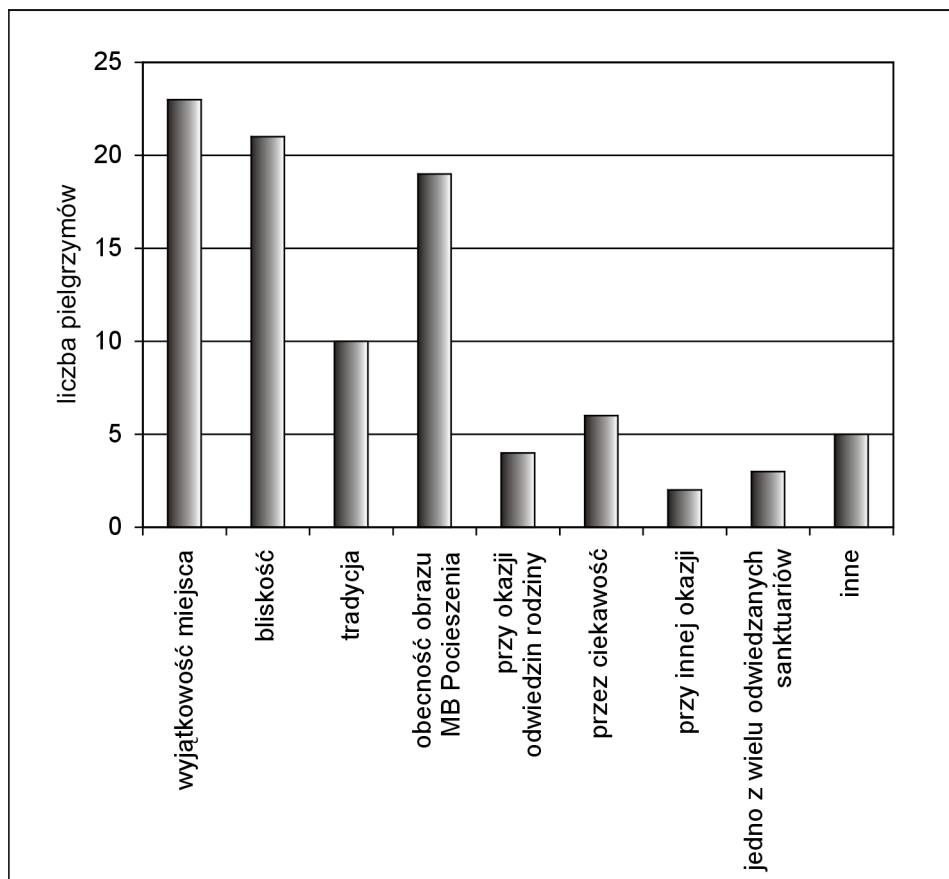
Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet

duchowe i rodzaj modlitwy. Pielgrzymują do Pasierbca głównie ze względu na:

- wyjątkowość miejsca,
- bliską odległość,
- obecność Cudownego Obrazu Matki Bożej Pocieszenia (ryc. 4).

Stosunkowo niewielu respondentów pochodziło z samego Pasierbca (4 osoby na 100). Wynika to poniekąd z małej liczby mieszkańców wsi. Z terenu całej gminy, włącznie z Pasierbca, pochodziło już 20% wiernych. Niemal połowa pielgrzymów to osoby zameldowane na terenie powiatu limanowskiego (42%). Zamieszkujący całą Małopolskę stanowili 81% wiernych. Pozostałe 19% osób pochodziło z innych regionów Polski, co prezentuje ryc. 2.

W Pasierbca są dwie osoby oprowadzające wiernych po sanktuarium. Wedle informacji uzyskanych od przewodnika pielgrzymkowego, najczęściej pielgrzymek przybywa z diecezji tarnowskiej. Notowane są też grupy z Przemyśla, Sandomierza, Śląska. Sporadycznie z północy Polski, wtedy zazwyczaj odwiedziny u Matki Bożej

Ryc. 4.
Motywy uczestnictwa w pielgrzymce do Pasierbca

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet

Pocieszenia stanowią jeden z etapów podróży. Zdarzają się też goście zagraniczni, na przykład z: USA, Wielkiej Brytanii, Francji. Indywidualni pielgrzymi przeważają w sierpniu. Nasilenie przyjazdów grupowych ma miejsce w maju i czerwcu. Bywa wtedy po kilka grup dziennie. Grupy zorganizowane to przede wszystkim dzieci pierwszokomunijne, młodzież szkolna (w zimie maturzyści). Są też ministranci, służba maryjna, katecheci świeccy, zakonnicy, policjanci, politycy, nauczyciele, wojskowi, klerycy, niepełnosprawni. Jednorazowo, na dłuższy pobyt, sanktuarium może przyjąć większą ilość pątników. Dom pielgrzyma dysponuje 200 łózkami oraz ma 800 miejsc konsumpcyjnych.

Tab. 1.
Znaczenie pielgrzymki do Pasierbca według uczestniczących
w uroczystościach odpustowych w sierpniu 2004 r.

Najczęściej pojawiające się odpowiedzi na zawarte w kwestionariuszu ankiety pytanie: „Czym jest dla Pana, Pani pielgrzymka?”	Częstotliwość odpowiedzi na 100 ankietowanych
Modlitwa	32
Przeżycie	35
Okazja do przemyśleń	5
Podziękowanie	8
Prośba	7
Pogłębienie wiary	6
Spotkanie z Bogiem	5
Wyciszenie	5
Pociecha (radość)	6
Nabranie sił	3
Pozostałe (poznane, pokuta, łaska, zwiedzanie obiektów kultu, konieczność, poświęcenie się, oddanie, rachunek sumienia, poprawa życia, spotkanie z duchownymi, wspomnienie, odnowa itp.)	po 1

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet.

3. Podsumowanie

Historia kultu Matki Bożej Pocieszenia w Pasierbcu jest stosunkowo krótka. Początki sanktuarium sięgają pierwszej połowy XIX w. Dlatego na szczególną uwagę zasługuje dynamika rozwoju tego ośrodka pielgrzymkowego. Miejscowość licząca nieco ponad 500 mieszkańców zyskuje coraz większą sławę i przybywają do niej pielgrzymi z najdalszych zakątków Polski. Wszystko dzieje się za sprawą wiary w cudowną moc obrazu Matki Bożej Pocieszenia. Zanim łaski otrzymane w Pasierbcu postanowiono spisywać, ludzie ustnie przekazywali sobie opowieści o cudownych ocaleniach, uzdrowieniach i różnorodnej pomocy, jakiej tu doświadczyli. Początkowo pielgrzymi pochodzili z sąsiednich miejscowości. Z biegiem lat kult zaczął rozszerzać się i dziś niemal 20% wiernych uczestniczących w letnich uroczystościach odpustowych przybywa do Pasierbca spoza województwa małopolskiego. Tylko 4% pątników stanowią wówczas mieszkańcy wioski. Na uwagę zasługuje też fakt, że sanktuarium ciągle się rozwija. Wokół niego powstają stacje drogi krzyżowej, z dwumetrowymi, odlanymi z brązu, postaciami. Ujmuje w Pasierbcu sposób wkomponowania tych figur i innych rzeźb w otoczenie. Bez wątplenia głęboka wiara i zaufanie Matce Bożej

Pocieszenia są źródłem niezwykłego rozwoju ośrodka. Niemniej jednak otoczenie kościoła, zarówno to będące dziełem ludzi jak i sama przyroda, stanowią uzupełnienie sposobu postrzegania Pasierbca przez pielgrzymów.

Przypisy:

¹ *Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia*, Pasierbiec 2002, s. 8.

² W. Dudziak, *Krótką historją i opis kaplicy Najświętszej Marji Panny Pocieszenia w Pasierbcu*, Drukarnia Zygmunta Jelenia, Tarnów 1922, s. 9.

³ *Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia*, op. cit., s. 32.

⁴ J. Dudziak, *Dzieje sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Pasierbcu*, Wydawnictwi I-BiS Wrocław, Tarnów 1993, s. 148.

⁵ *Ibidem*, s. 159.

⁶ *Ibidem*, s. 109.

⁷ *Ibidem*, s. 112.

The Sanctuary of Pasierbiec

(SUMMARY)

Pasierbiec is a small village located in the hills of Southern Poland, near the town of Limanowa. The local cult reaches back to 1822 and certain Józef Matras who founded a chapel out of gratitude for a miraculous salvation. The place quickly rose to fame because of the image of Our Lady of Consolation housed in the chapel. On 21 May 1983, the painting was moved to a new church during a special celebration. Ten years later, on 28 August 1993, the painting of Our Lady was crowned with papal crowns by Bishop Józef Życiński.

While pilgrims visit Pasierbiec everyday, they come in greater numbers during three festival days, with the August festival proving the most popular. During that last festival, the author conducted a questionnaire poll revealing that only four percent of the pilgrims came from rural areas. This is explained by the small size of the permanent local population and the sanctuary's far-reaching influence.

Izabela Kapera, mgr
Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej
Uniwersytet Jagielloński
Kraków

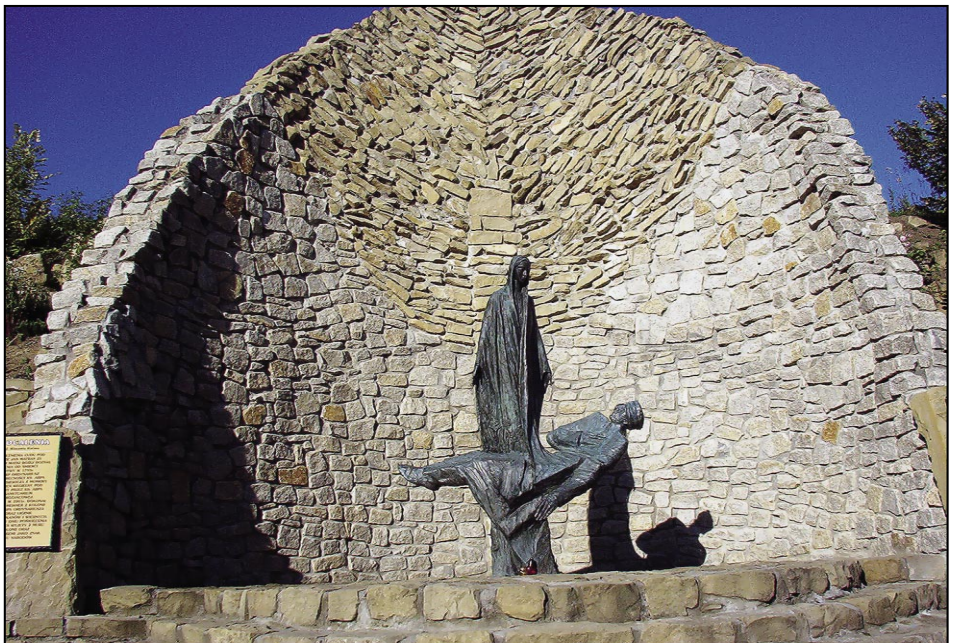
Sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Pasierbcu (fot. I. Kapera)

Wnętrze kościoła w Pasierbcu (fot. I. Kapera)

Stacje drogi krzyżowej przy sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Pasierbcu
(fot. I. Kapera)

Grota Ocalenia w Pasierbcu (fot. I. Kapera)